

ศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนต่อบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น
ในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

The Potentiality of Community Organizations for Local Development Roles in Maesa
Sub-district, Maerim District, Chiangmai Province.

พวงพลอย สัจจวาลย์ทอง (Poungploy Sungvanthong)¹ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข Somsak Srisontisuk²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์กรชุมชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาและข้อจำกัด รวมทั้งแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นโดยศึกษาจากตัวแทนองค์กรชุมชนในพื้นที่ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) และกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 40 คน โดยใช้การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า องค์กรชุมชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดยมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมประชุมประชาคมจัดทำแผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาที่พบคือ องค์กรชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน รวมทั้งไม่รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น และการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ต้องอาศัยงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ และปรับทัศนคติ เสริมสร้างความรักความสามัคคี ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนไป รวมทั้งกำหนดโครงการและกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการบูรณาการของกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชนให้ครอบคลุมมากขึ้น

ความสำคัญ : บทบาทขององค์กรชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the Potentiality of Community Organizations for Local Development Roles in Maesa Sub-District, Maerim District, Chiangmai Province and to study the problems, obstacles and recommendations on the community development. The key informant came from the representatives of the community people which was composed of community leaders and village committee, woman club and the volunteer group as well as the elderly people who lived in the area. The data is collected by conducting in-depth interviews and focus-group of 40 people.

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹ Student of Master of Public Administration in Local Government, College of Local Administration Khon Kaen University

² รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ (corresponding author) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² Associate Professor Dr. Corresponding author, Graduate School, Khon Kaen University

According to the study, it was found that most of the people in the community cooperated in the local activities through the community meetings. They helped formulating development plan; and the problems found were the lack of knowledge in the Potentiality of the Community. They could not recognize their own role in the development of the community. Most of the operation expenses came from the local organization. In conclusion, there should be a training to improve the community knowledge and to adjust the attitude in addition to promote unity and the exchange of knowledge amongst the nearby communities. As well, there should be adjustment on the strategy and the policy of the development so that it would conform to the community demand that had been changed. In addition, the project and the activities of the community should cover participation and restoration of all the organizations in the community.

Keyword : Local Development Roles

Email address : poungploy@hotmail.com

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 31.164 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน พื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มทั้งตำบล เป็นแนวยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ มีลำธารคือ ลำน้ำแม่สาไหลผ่านบางหมู่บ้าน พื้นที่โดยทั่วไปเหมาะกับการเพาะปลูกแต่ปัจจุบันเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรลดลง กลายเป็นสนามกอล์ฟ ห้างค้าปลีกค้าส่ง บ้านจัดสรรเป็นส่วนใหญ่ มีที่ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 10 กิโลเมตรมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมือง และมีส่วนราชการอยู่ในพื้นที่หลายหน่วยงาน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ และรับราชการ และด้วยเหตุที่มีพื้นที่เกษตรกรรมเหลืออยู่น้อยจึงมีเกษตรกรเป็นประชากรกลุ่มเล็กที่สุด ดังนั้นการพัฒนาในพื้นที่จึงต้องอาศัยกลุ่มองค์กรที่อยู่ในชุมชนเป็นตัวผลักดันให้เกิดความร่วมมือ โดยที่ผ่านมามีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาได้ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลในพื้นที่ ภายใต้วิสัยทัศน์ “ชุมชนน่าอยู่ วัฒนธรรมโดดเด่น การศึกษาก้าวไกล ใช้ชีวิตพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง” โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ ส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ พัฒนาการรวมกลุ่มอาชีพให้กับประชาชน สนับสนุนการออมทรัพย์ และทุนหมุนเวียนในชุมชน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามการบริหารจัดการชุมชนที่ดีซึ่งในการจะดำเนินยุทธศาสตร์ให้ประสบผลนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน และชุมชนก็ต้องมีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามนโยบายนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าศักยภาพขององค์กรชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง มีบริบททางสังคม และศักยภาพอย่างไรที่จะส่งผลให้การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อที่จะได้นำความรู้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชนในเรื่องบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นได้ต่อไป

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชนขึ้นมาหลายรูปแบบ ที่ผ่านมายังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าองค์กรชุมชน อันได้แก่ กลุ่มองค์กร ผู้นำ และกลไกทางสังคม มีศักยภาพมากน้อยเพียงใด และในด้านใดบ้างที่จะมีบทบาทเป็นแกนนำในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นของตน และยังคงได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านใด จากองค์กรใด อย่างไร และมากน้อยเพียงใด จึงจะสามารถดำเนินบทบาทการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังไม่ทราบชัดเจนว่า องค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะมีศักยภาพและความต้องการที่แตกต่างกันออกไปด้วยหรือไม่ แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน นำมาปรับใช้ในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ ตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองกำลังขยายเข้ามา ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังนั้นองค์กรชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงสนใจบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรชุมชน ว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบและกระบวนการในการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศักยภาพ และบทบาทขององค์กรชุมชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอ แมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดขององค์กรชุมชนต่อบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนต่อบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครอบคลุมถึงประเด็นการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประเด็นการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้มุ่งเพื่อศึกษาถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนในด้านผู้นำ ภาวะผู้นำ ทุนหรือทรัพยากรของชุมชน ลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นตลอดจนการติดต่อประสานงานของกลุ่มองค์กรชุมชนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และบทบาทของกลุ่มองค์กรชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นว่ามีลักษณะอย่างไร มีปัญหาและข้อจำกัดในด้านใดบ้างเพื่อจะได้ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชนในพื้นที่ตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ว่ามีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาจากกลุ่มองค์กรชุมชนจำนวน 4 องค์กร ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) และ กลุ่มผู้สูงอายุ โดยศึกษาจาก 5 หมู่บ้านในพื้นที่ ได้แก่ บ้านท่าไคร้ หมู่ที่ 2 บ้านแม่สาหลวงหมู่ที่ 3 บ้านแม่สาน้อยหมู่ที่ 4 บ้านดอนชัยหมู่ที่ 5 และบ้านท้องผายหมู่ที่ 6 โดยได้ศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มองค์กร รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องใน

กลุ่มองค์กรชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) ซึ่งได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกรอบแนวคิดโดยสร้างแบบ สัมภาษณ์ปลายเปิด (Opened-ends interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ การเก็บรวม รวบรวมข้อมูล การสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน แกนนำและสมาชิกหรือคณะกรรมการของกลุ่ม องค์กรชุมชน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีขอบเขตคำถามแน่นอน ประกอบกับใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมและบทบาทของกลุ่มองค์กรต่างๆในการพัฒนาชุมชนตาม ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์:แนวทางสู่การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2552)โดย กำหนดแนวสัมภาษณ์ไว้กว้างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ทำอยู่ภายในองค์กรชุมชน อาทิ ตำแหน่ง หน้าที่ในองค์กร ภารกิจหรือบทบาทที่ต้องทำ การบริหารจัดการภายในองค์กรชุมชน รูปแบบและ กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ รวมไปถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการที่องค์กรชุมชน ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆในแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อทำการสนทนา กลุ่ม โดยทำการซักข้อมูลความเข้าใจ กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มให้มีประเด็นที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัยให้มากที่สุด โดยกำหนดประเด็นการสนทนา 3 ประเด็น คือ 1) ศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีต่อ บทบาทในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น โดยศึกษาจากผู้นำ ภาวะผู้นำ การค้นหาและพัฒนาผู้นำทุนหรือ ทรัพยากรของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และการติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอก องค์กร 2) ปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น 3) ศึกษา แนวทางการดำเนินงานในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น รวมถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เมื่อดำเนินการสนทนากลุ่มทุกประเด็นแล้ว ผู้ดำเนินการสนทนาสรุปผลการ สนทนากลุ่มโดยรวม และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อหาข้อสรุป แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆในพื้นที่ ตลอดจนเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลจากแนวทางการสัมภาษณ์และการ สนทนากลุ่มแล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Control Analysis) โดยการสร้างแบบสรุปแบบอุปนัย (Inductive) ที่ นำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อสรุปตาม กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และได้ผลการวิจัยที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษา

1. ด้านศักยภาพขององค์กรชุมชน

จากการศึกษาศักยภาพขององค์กรชุมชนซึ่งประกอบด้วย ผู้นำ ภาวะผู้นำ การค้นหาผู้นำ ทุนหรือทรัพยากรของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และการติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กรพบว่า มีผลการศึกษาดังนี้

1) องค์กรประกอบด้านทุนหรือทรัพยากรที่องค์กรชุมชน

จากการศึกษาในด้านศักยภาพของทุนหรือทรัพยากรของกลุ่มองค์กรชุมชนในพื้นที่ตำบลแม่สา พบว่าส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา เพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา ปีละประมาณ 20,000-30,000 บาท เพื่อจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน และเพื่อดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เช่น ใช้ในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชน การพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ หรือใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมเสียงตามสายของหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) ในด้านเงินทุนได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาให้แก่กลุ่มสตรีแม่บ้านทุกหมู่บ้านในพื้นที่ กลุ่มละ 10,000 บาทต่อปี สำหรับใช้ในกิจกรรมของกลุ่มพัฒนาสตรี และในส่วนของหมู่บ้านเองได้มาจากการระดมหุ้นของสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้าน เช่น ใช้สำหรับการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสตรีบ้านต่างๆ การศึกษาดูงาน การส่งเสริมสินค้าชุมชน และมีกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่กลุ่มองค์กรชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่สามารถขอรับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานด้านส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคแก่ประชาชนในพื้นที่ได้

2) องค์กรประกอบด้านทรัพยากรบุคคล

จากการศึกษาถึงองค์ประกอบของทุนที่เป็นทรัพยากรด้านบุคคล พบว่าส่วนใหญ่เป็นตัวผู้นำชุมชนและแกนนำของกลุ่มองค์กรเองที่มีศักยภาพในการดำเนินการพัฒนา มีผู้นำชุมชนที่ส่วนใหญ่มีความเข้มแข็ง มีกลุ่มองค์กรจัดตั้งหลายกลุ่มที่มีการรวมตัวกันเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเรื่องต่างๆ ได้แก่ กลุ่มอาชีพต่างๆ อาทิ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี กลุ่มทำแหมมและแหมมซีโครง กลุ่มผลิตน้ำพริกปลาและน้ำพริกต่าง กลุ่มทำแคบหมู กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้าของกลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มทำดอกไม้จันทน์ กลุ่มตุ่งและโคม กลุ่มผลิตไม้กวาด กลุ่มฟ้อนเจิงเพื่อสุขภาพ ของกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออกกำลังกายของเยาวชน เป็นต้น มีทรัพยากรบุคคลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และช่างฝีมือหลายคนเช่น พ่อครูสอนดนตรีไทย พ่อครูผลิตเครื่องดนตรีไทย ช่างจักสาน สล่าต้องลาย หรือช่างแกะสลักลายฉลุที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ลูกหลานและคนรุ่นใหม่ได้

3) ด้านลักษณะการประสานงานของกลุ่มองค์กรชุมชน

จากการศึกษาพบว่าลักษณะการติดต่อประสานงานกันทั้งภายในกลุ่มองค์กรและภายนอก ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ตำบลแม่สา พบว่า ส่วนใหญ่ทุกกลุ่มองค์กรใช้การประสานงานด้วยการพูดจา หรือปรึกษาหารือ ขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะส่วนใหญ่รู้จักและสนิทสนมกันอยู่แล้ว บางครั้งใช้การประสานงานกันทางโทรศัพท์ ส่วนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร หรือนัดหมายแจ้งเรื่องต่างๆ แก่ประชาชนใช้ประกาศเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน บางองค์กรชุมชนมีการประชุมประจำเดือน เช่น ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่สา กลุ่มอสม.ตำบลแม่สา ส่วนการประสานงานภายนอกกลุ่มนั้น จะใช้

การประสานทางโทรศัพท์ หรือจดหมายเชิญ โดยส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนหรือประธานกลุ่มองค์กรชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรและภายนอกองค์กร

2. ด้านบทบาทของกลุ่มองค์กรชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มองค์กรชุมชนในการเข้าร่วมการพัฒนาท้องถิ่นโดยได้ทำการศึกษาถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาท้องถิ่น บทบาทในการร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่างๆของท้องถิ่น และบทบาทในการร่วมประเมินผลและสรุปผลโครงการพัฒนาต่างๆของท้องถิ่น ดังนี้

2.1 บทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำหรือกลุ่มองค์กรส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมในการจัดทำแผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการเข้าร่วมในเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบลเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการของกลุ่มและชุมชนต่อที่ประชุม ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะคณะกรรมการหมู่บ้าน มีบทบาทเป็นแกนนำในการประชุมเพื่อจัดทำแผนชุมชน และแผนพัฒนาของท้องถิ่นร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทบาทในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมในการจัดทำแผน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา

2.2 บทบาทในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่างๆของท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาต่างๆของท้องถิ่น โดยเข้าร่วมเป็นคณะทำงานต่างๆขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา เช่น คณะกรรมการจัดประชุมประชาคม คณะกรรมการพัฒนาแผน คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผน คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพฯ หรือร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อดำเนินการตามโครงการต่างๆของท้องถิ่น โดยกลุ่มผู้นำคณะกรรมการหมู่บ้านและประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการจะมีบทบาทในการเป็นแกนนำในการดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ส่วนสมาชิกของกลุ่มองค์กรส่วนใหญ่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนหรือท้องถิ่นจัดขึ้น เช่น การประชุม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน กิจกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เช่นการเข้าพรรษา ประเพณีรดน้ำดำหัวปีใหม่เมือง ลอยกระทง เทศกาลเข้าพรรษา และเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและที่สาธารณะประโยชน์ในวันสำคัญ เช่นวันพ่อ วันแม่ เป็นต้น

2.3 บทบาทในการเข้าร่วมดำเนินการประเมินผลและสรุปผลโครงการพัฒนาด้านต่างๆของกลุ่มองค์กร

บทบาทในการเข้าร่วมดำเนินการประเมินผลและสรุปผลโครงการพัฒนาด้านต่างๆของกลุ่มองค์กรชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่แล้วพบว่ายังไม่ค่อยมีส่วนร่วมมากนัก มีเพียงตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้านที่ได้เข้าร่วมประเมินเป็นคณะกรรมการตรวจรับงานจ้างในงานจัดซื้อจัดจ้างตามโครงการด้านก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ ส่วนการประเมินผลโครงการต่างๆ องค์กรชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญเพราะคิดว่าไม่มีอำนาจหน้าที่ในการประเมินผลหรือตรวจสอบ

3. ปัญหา/ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มองค์กรชุมชนในการเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น

3.1 ปัญหา/ข้อจำกัดที่กลุ่มองค์กรชุมชนพบในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มองค์กรส่วนใหญ่มีปัญหาและข้อจำกัดในการเข้าไปมีบทบาทในการดำเนิน

กิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยสรุป ดังนี้

1) ปัญหาด้านศักยภาพขององค์กรชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความเสียสละ ทำให้ภาวะผู้นำไม่ดีพอ ขาดการยอมรับจากชุมชน บางหมู่บ้านผู้นำชุมชนแต่ละกลุ่มมีความขัดแย้งกัน ทำให้มีปัญหาต่อการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ การดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชนต้องอาศัยการจัดสรรงบประมาณในสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

2) ปัญหาด้านบทบาทขององค์กรชุมชน พบว่าประชาชนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรเนื่องจากมองไม่เห็นความสำคัญ บางส่วนต้องการผลประโยชน์หรือค่าตอบแทน เพราะส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างนอกพื้นที่ที่ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะการประชุมประชาคมในการจัดทำแผนซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีแต่กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วม นอกจากนี้ประชากรบางส่วนเป็นคนต่างพื้นที่ไม่ใช่คนพื้นเพดั้งเดิมจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าที่ควร

3.2 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน

จากการศึกษา ถึงศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลแม่สา พบว่ากลุ่มองค์กรชุมชนยังไม่มี ความเข้มแข็งเท่าที่ควรเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชน ดังนี้

1. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรชุมชน ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สา ควรส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง โดยฝึกอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้นำชุมชนทุกระดับและทุกกลุ่มองค์กร อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการจัดทำแผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่นมาบรรยายให้ความรู้แก่กลุ่มองค์กรชุมชนควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น พัฒนาศักยภาพ และร่วมหาแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

2. จัดเจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สาลงพื้นที่ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน และร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งจะพื้นฐานข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สาต่อไป

3. นำแผนชุมชนที่ได้มาบูรณาการกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และกรอบแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนต่อไป

4. ควรจัดให้มีคณะกรรมการในรูปแบบขององค์กรเครือข่ายชุมชน เพื่อร่วมกันบูรณาการทำงานในด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นต่อไป โดยองค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานแก่องค์กรเครือข่าย เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือจากทุกกลุ่มองค์กรในพื้นที่

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนพบว่า องค์กรชุมชนในพื้นที่ตำบลแม่สาส่วนใหญ่มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือจากชุมชน ส่วนใหญ่มีความเสียสละ แต่ผู้นำบางคนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ

ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดการประสานความร่วมมือ และยังขาดการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ในด้านทุนขององค์กรชุมชนพบว่าองค์กรชุมชนมีคล้ายคลึงกัน มากบ้างน้อยบ้าง เช่น ด้านงบประมาณหรือเงินทุนของกลุ่มองค์กร ส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา และกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา ที่องค์กรชุมชนต่างๆ ในชุมชนสามารถเสนอโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่มเป็นประจำทุกปี รวมทั้งโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ที่เป็นแหล่งงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่น

จากการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรชุมชนในพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่จะผลัดภาระให้ผู้นำเป็นคนขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์กรชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ไม่เห็นความสำคัญ รวมถึงไม่รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น จึงทำให้องค์กรชุมชนไม่เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม และยังขาดความสามัคคี มีปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มชุมชน การแบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้องค์กรชุมชนที่จัดตั้งยังไม่มี ความเข้มแข็งมีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ การดำเนินงานต้องอาศัยงบประมาณ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่อีกมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของที่ศึกษาศักยภาพของชุมชนและองค์กรชุมชนในการพัฒนาตนเอง กรณีศึกษาเทศบาลตำบลไทรโยง-ไชยวาล(โอฟิลิ กาญจน์ คิดเห็น,2522) ที่พบว่ากลุ่มองค์กรชุมชนที่ประชาชนจัดตั้ง ยังไม่มีความเข้มแข็งเพราะไม่ได้เกิดจากสำนึกและกระบวนการจัดการของประชาชนแต่เกิดจากการเคี่ยวเข็ญผลักดันของทางราชการ และยังคงคอยควบคุมตรวจสอบ และช่วยเหลืออยู่มาก กลุ่มองค์กรชุมชนจึงเป็นการรวมตัวของประชาชนแบบหลวมๆ เพราะต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นสำคัญ แต่แม้ว่ากลุ่มองค์กรจะยังไม่มีความเข้มแข็งแต่หากมีผู้นำ มีนโยบายการพัฒนาที่ดี และได้รับการสนับสนุนที่ถูกต้อง สร้างองค์ความรู้ใหม่ ปรับเปลี่ยนแนวคิด ส่งเสริมจิตสาธารณะให้แก่ชุมชน ส่งเสริมบูรณาการทำงานร่วมกันในรูปแบบการประสานความร่วมมือของทุกกลุ่มองค์กร โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงจะส่งผลให้องค์กรชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

พื้นที่ตำบลแม่สา มีทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้อำเภอเมืองเชียงใหม่และอยู่ก่อนถึงอำเภอแมริม ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่อย่างรวดเร็ว เป็นแหล่งรองรับการลงทุนต่างๆ ปัจจุบันมีการตั้งห้างค้าส่งค้าปลีกขนาดใหญ่ การเกิดตัวของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่และอาคารพาณิชย์มากมาย ทำให้ราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นมาก ทำให้มีการหลั่งไหลเข้ามาของคนต่างถิ่น และแรงงานต่างด้าว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนอย่างรวดเร็วนี้มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ส่วนแนวทางในการพัฒนานั้นองค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เสริมสร้างสำนึกสาธารณะให้รู้จักการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พัฒนาภาวะผู้นำ โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชนให้กล้าแสดงออก ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน จัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และปรับทัศนคติ เสริมสร้างความรักความสามัคคี เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน ในด้านนโยบายผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนไป เปิดใจรับฟัง

เสียงของประชาชน ส่งเสริมการเรียนรู้ จัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นและมติของประชาคมและกลุ่มองค์กรในชุมชน รวมทั้งกำหนดโครงการและกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการบูรณาการของกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชนให้ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรส่วนท้องถิ่น.** (2548).

โกวิท พวงงาม. **มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น :วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและ การบริหารงานท้องถิ่น.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม. (2554).

รุ่งทิพ ชัยประเสริฐ. **การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษากรรการชุมชน 12 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลวังทอง.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2551).

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวสู่การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 9 สมุทรปราการ: บริษัท ดี.เค.ปริ้นติ้งเวิลด์จำกัด.(2552)

โอฬามีกาญจน์ คิดเห็น. (2551). **ศักยภาพชุมชนและองค์กรชุมชนในการพัฒนาตนเอง กรณีศึกษาเทศบาลตำบลไทยโยง-ไชย.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น